

Leming, T., Eriksen, A. & Skrøvset, S. (2023). *Den første uka – introduksjon til lærerutdanninga*. Fagbokforlaget.
<https://doi.org/10.55669/oa2706>

Kapittel 2

Hva slags lærer vil du bli?

De fleste av oss husker en eller flere lærere som har gjort inntrykk på oss, enten fordi de var omsorgsfulle, at de var kunnskapsrike, morsomme, rare eller kanskje til og med strenge eller urettferdige. Alle har vi vært elever, og vi har sannsynligvis både opplevd dårlige, middels gode og gode lærere. Du har kanskje en du husker spesielt godt fordi du opplevde hen som en veldig god lærer. Men, hva er en god lærer?

I dette kapittelet skal vi først se på hva en god lærer er, både hva forskningen sier om det, og hva lærerstudenter har sagt når de blir spurt om hva slags lærere de vil bli. Deretter får du lese om betydningen å ha god formidlings- og kommunikasjonsevne, noe som er kompetanser alle lærerstudenter må utvikle, uavhengig av hvilke fag du skal undervise i når du blir ferdig utdannet lærer. Betydningen av gode relasjoner, både til elevene dine og

til dem du arbeider sammen med, er et annet tema vi skriver om. Til slutt kommer vi inn på en annen viktig del av lærerrollen, nemlig faglighet.

EN GOD LÆRER

I forskningslitteraturen om utdanning er det flere svar på hva en god lærer er. Utdanningsforskning er viktig fordi den handler om å finne ut hva som er utfordringer i utdanningene, og hvilke områder man må forbedre seg på. Når det gjelder forskning i lærerutdanning, er de fleste forskere enige om at en god lærer må kunne faget sitt, er engasjert, bruker varierte læringsformer, kan tilpasse undervisningen til den enkelte elev og har en god relasjon til elevene sine. Torill Moen (2016) skriver om dette i boka *Positive lærer–elev-relasjoner*.

Våre nye lærerstudenter³ ble ved oppstart av studiet spurt om hva slags lærere de ønsket å bli, og mange trakk fram omsorgsrollen ved læreryrket. De mente at en god lærer er rettferdig og ser alle elevene, og studentene ønsket å bli lærere som er inkluderende og som respekterer elevene. De ville bli lyttende og åpne og være noen som elevene kunne stole på og føle seg støttet av, og de ønsket å bidra til at skolen oppleves som meningsfull for elevene, og at den gir ungene tro på seg selv. Noen av disse utsagnene er du mest sannsynlig enig i også, og da skal du vite at lærerutdanninga har

³ UiT 2017.

som mål å fremme disse egenskapene hos lærerstudentene. Temaene vil bli vektlagt både i studieemnet pedagogikk og elevkunnskap, i praksisperiodene i skolen og i de ulike fagene i utdanninga. Gode relasjoner til elevene handler om mer enn bare god vilje eller gode intensjoner. For å få til en god relasjon må læreren både ha kunnskap om læring, om barn og unges utvikling og ha gode kunnskaper i de fagene hen skal undervise it. Da kan man bli en slik lærer som studenten Sofie opplevde:

Vi hadde en veldig god praksislærer og et veldig godt klassemiljø der de er trygge på hverandre, og svarer man feil, så er det helt greit.

Kanskje er du også enig med de studentene som sa de ville bli engasjerte lærere som prøver ut nye læringsformer? En entusiastisk lærer kan lett få entusiastiske og interesserte elever, for engasjement smitter! Og det gjelder også for forelesere og lærere i lærerutdanninga, som Aksel forteller om:

Foreleseren er ikke bare en kunnskapsbank som sender ut informasjon om fag og arbeidskrav, men en lærer som viser engasjement og er oppriktig interessert i utdanningsløpet til studentene sine.

Forskerne er enig i dette også. «Den gode læreren har noe på hjertet», skrev Marit Ulvik i 2014, og hun understreker at det faglige og det relasjonelle går hånd i hånd. I tillegg til å ha fagkunnskaper vil det å variere undervisningen kunne bidra til dette. Da vil du unngå å bli en slik lærer som student August beskriver:

Vi hadde en lærer som gjorde alt på samme måte hver gang. Og det nyttet ikke hva vi sa fordi han tok oss ikke på alvor. ... han skrev på tavla, så skulle vi gjøre oppgaver, så skulle vi gå igjennom dem. Det er ganske greit, men det er ganske kjedelig. Så jeg tenker at det er ganske viktig å høre på elevene sine og å gjøre forskjellige ting.

Å ivareta det kreative gjennom musikk og lek er ett eksempel på å variere undervisningen. I lærerstudiet vil du møte mange

ulike læringsformer, som for eksempel drama. Marte, student på fjerde år, har tenkt tilbake på erfaringene med drama fra studiet:

Det å få lære så mye jeg aldri hadde tenkt at jeg måtte lære, er skikkelig gøy. Et eksempel på dette er dramaundervisningen vi hadde første og andre skoleår. Dette var en helt ny opplevelse som var ganske skummelt i starten, men som viste seg å være utrolig gøy. Å lære seg å bruke drama som undervisningsform er noe jeg aldri hadde tenkt var et alternativ, og noe jeg aldri har tenkt at mine tidligere lærere har måttet lære om.

Andre arbeidsformer du vil møte, er blant annet laboratorie- og verkstedarbeid, men også læringsformer du kanskje kjenner godt fra før, som bruk av teknologi og digital undervisning, gruppearbeid og individuelle skriftlige oppgaver. Noen av disse vil være det som kalles eksemplarisk; det vil si at de også kan brukes i skolen. Det er også undervisnings- og læringsformer som er mer tilpasset det å være student. Forelesning er et eksempel på dette. Du kan lese mer om læringsformene i lærerutdanninga i kapittel 3.

At du som lærer evner å håndtere forskjellige situasjoner som oppstår, og har evnen til å improvisere og forholde seg til det uforutsette, er viktig. Studenten Randi sier dette:

Som lærer har jeg ansvaret for å undervise framtidige lærere, piloter, leger og EMGKJL-personell. Vet du ikke hva EMGKJL-personell

er? Ikke jeg heller, for så vidt jeg vet så finnes det ikke ennå, men jeg skal undervise elever som skal utdanne seg til yrker som bare eksisterer i framtida.

Skolen og samfunnet endrer seg fort, og det krever at læreryrket endrer seg i samme takt, og at lærerne har endringskompetanse, noe vi kommer tilbake til i slutten av boka. En god lærer trenger også å kunne planlegge og gjennomføre undervisning og å kunne koble teori og praksis. Teori lærer du i fagene i lærerutdanninga, og i praksisperiodene vil du få øve opp evnen til å se sammenhengen mellom teori og praksis og til å forberede undervisning.

MUNTLLIG FORMIDLING

En god lærer behersker muntlig formidling, og dette temaet vil du lære om både gjennom praktiske øvelser i utdanninga og ved å formidle fagstoff til medstudenter. I praksisperiodene får du trening i å formidle til elever. Der skal du blant annet forklare fagstoff, fortelle historier og formidle viktig informasjon.

Som lærer må du være bevisst på hvordan du skal nå fram med budskapet ditt. En av de tingene du må være oppmerksom på da, er å velge ord som elevene forstår. En lærerstudent vi intervjuet,⁴ var i sin første praksisperiode i en femteklasse og hadde gjort denne erfaringen:

4 UiT 2018.

Vi bruker jo ord som de ikke skjønner. Det er viktig å kunne forklare på en god måte uten at det blir for vanskelig. Og at hele klassen skal forstå ...

Det samme gjelder når du skal formidle noe muntlig i møter, som for eksempel foreldremøter. På hvilken måte du snakker, og valg av ord avhenger av hvem du skal formidle til, og hva temaet er. Snakker man om noe alvorlig, vil det kreve noe annet av formidlingen enn om du skal snakke om noe morsomt.

Uansett er stemmen et av de viktigste redskapene dine i formidling. For å bli forstått må du snakke høyt og tydelig. Enkelte kan ha en tendens til å snakke med for lavt volum og noen ganger med for lyst toneleie til å bli hørt. En idé for å få stemmen til å bære godt kan være å legge stemmeleiet litt ned sammenlignet med det som er det normale stemmeleiet i en vanlig samtale. God artikulasjon er en av forutsetningene for å lykkes med muntlig formidling, og det hjelper ikke å heve stemmen om du snakker utydelig. Et knep er å legge mer vekt på konsonantene enn vokalene; da blir uttalen tydeligere.

Kanskje trenger du å øve deg på stemmebruk og riktig pusteteknikk for å finne kraften i din egen stemme? Riktig inn- og utpust er en betingelse for en god stemme og hindrer at vi får spenninger i muskulaturen som påvirker stemmen. En avslappet kropp er også viktig. Jo mer avslappet man er i nakke, skuldre, kjeve og tunge, jo friere blir stemmen. Om du opplever å bli nervøs når du skal snakke til store forsamlinger eller ukjente mennesker,

kan pusteøvelser og oppvarming av stemmen hjelpe deg til å bli mer avslappet.

Tidligere i kapittelet snakket vi om betydningen av engasjement når man underviser. Variasjon i stemmeleiet kan hjelpe til å skape interesse og engasjement blant tilhørerne. Vil du forsterke et budskap, kan du gjøre det med å legge følelsesuttrykk til stemmen og «å skru på volumknappen»; både hvisking og roping kan bidra til å fange oppmerksomhet. Mange studenter får seg en aha-opplevelse når de oppdager at det kan være vel så virkningsfullt å senke stemmen som å heve den. Prøv å hviske en beskjed til elevene og se hva som skjer.

Men det må være overensstemmelse mellom innholdet i det du sier og stemmens utstråling for at det du sier, skal virke troverdig. Det gjelder også kroppsuttrykket, at det må være samsvar med det kroppen formidler og det du formidler muntlig. Det er ikke bare stemmen som betyr noe i muntlig formidling. For å sikre at du har kontakt med alle elevene eller andre tilhørere, bruker du blikket på en slik måte at alle opplever at du snakker til dem. Det betyr at du lar blikket gli over alle i rommet i stedet for å snakke bare til dem som virker mest interessert i det du formidler. Øynene og ansiktsuttrykk kan uttrykke ulike følelser, som også påvirker kontakten mellom deg og dem du snakker til. Dette vil du få øvd deg på mange ganger i løpet av studiet, for eksempel i undervisning i stemmebruk. I oppleggene med drama i undervisningen vil du også få mulighet til det, og også når du skal ha muntlige framlegg i fagene. Det finnes en rekke videoer på internett og

mange praktiske håndbøker dersom du ønsker inspirasjon til denne treningen, og et bra tips kan være å øve seg foran speilet hjemme. Å være lærer handler ikke bare om å snakke til noen, men også om å snakke med noen, altså evnen til kommunikasjon. Det skal vi se på nå.

KOMMUNIKASJON

En god lærer er flink til å kommunisere med andre mennesker. Læreren skal beherske klasseledelse og læringsledelse og kunne samarbeide med kollegaer og foreldre/foresatte, som Helstad og Øiestad (2017) hevder i boka *Læreren som regissør*.

Vi kommuniserer hele tida, enten det er ansikt-til-ansikt ved at vi samtaler med noen, eller vi snakker med noen i mobiltelefonen, skriver og svarer på e-poster, chatter på internett eller rett og slett lytter til andre. I en kommunikasjonssituasjon snakker vi gjerne om avsender, budskap og mottaker. Du har sikkert opplevd situasjoner der kommunikasjonen ikke fungerte godt nok, og der budskapet har vært utydelig slik at det har oppstått misforståelser. En god lærer ønsker å bli forstått både av sine elever, sine kollegaer og elevenes foreldre/foresatte, og har et ønske om å forstå dem også. Da må du ikke bare være tydelig i dine uttalelser og meldinger, men du må ha evnen til å lytte oppmerksomt og gi andre respons.

Kommunikasjonen påvirkes av flere faktorer, som følelser, holdninger, relasjoner, tanker, ønsker og erfaringer. Det samme

som er sagt av to ulike eller til to ulike personer, kan forstås ulikt fordi det er så mye annet enn ordene som sies, som betyr noe. At kroppsspråket spiller en viktig rolle i kommunikasjonen, og at det må være samsvar mellom verbalspråket og det kroppen uttrykker, har vi vært inne på tidligere. Men det er ikke bare når vi snakker, at vi kommuniserer noe. Av og til kan et kropps- og ansiktsuttrykk være nok til å sende et budskap til noen. Kommunikasjonsevnene dine vil være viktige også når det gjelder å kunne samarbeide med andre og for å bygge gode relasjoner.

ARBEIDET MED RELASJONER OG BETYDNINGEN AV SAMARBEID

Det mange elever trekker fram aller først når de skal beskrive en god lærer, er at læreren *ser* dem. Opplevelsen av å ha nett-opp denne læreren, eller savnet av å ikke ha en slik, er kanskje grunnen til at det å etablere relasjoner til barn og unge har vært den viktigste motivasjonen til å velge læreryrket. For mange har denne motivasjonen vært viktigere enn å kunne undervise i fag. Dette har Lortie (1975) dokumentert i artikkelen «Schoolteacher: A Sociological Study». Vi kan med rette si at læreryrket er en relasjonsprofesjon, fordi du som lærer skal etablere relasjoner til elever over tid, og du skal på samme tid etablere relasjoner til mange elever, foreldre/foresatte og andre ansatte og ledere. Arbeidet med relasjoner er ikke noe du gjør i egne timer eller økter, uavhengig av det andre som skjer. Snarere tvert imot, relasjoner utvikles og skapes gjennom undervisningen, skriver Skrøvset, Mausethagen og Slettbakk (2017) i *Lærereens relasjonsarbeid*.

Arbeidet med relasjoner vil være en sentral del av utdanninga på alle trinn og i alle fag, og det samme vil samarbeidet med andre lærere være. Tida er forbi for den læreren som lukket døra til klasserommet bak seg og holdt på med sitt uten innblanding fra andre. Det er bra av mange grunner. Og det gjør at nettopp det å samarbeide med andre studenter vil være en viktig del av utdanninga du nå går inn i. Samarbeidet vil skje både i selve undervisningen på campus, i de ulike fagene, når du skriver oppgaver, og når du er i praksis. Enkelte trives godt med samarbeid

og vil gjerne gjøre det meste sammen med andre, andre trives med samarbeid til en viss grad, men trives også godt med for eksempel å planlegge undervisning alene. Her er vi ulike, og det er elevene også. Skolen har bruk for begge deler, og i utdanninga vil du oppleve at det kan være mer fruktbart å samarbeide med noen som er litt ulik deg selv, og som kanskje ser saker fra et annet perspektiv. Forskjellene dere studenter imellom kan handle om ulike personligheter og ulike erfaringer, og berikelsen handler om å ha respekt for hverandre og kunne lære mest mulig av hverandre. Det samme vil du oppleve i skolen: Ved første øyekast kan det virke som det vil være lettest å samarbeide med den som er mest lik deg selv, og så vil du forhåpentligvis oppleve det som mange studenter og lærere før deg har erfart, at det nettopp er de med andre erfaringer og perspektiver som kan bidra til at du selv kommer videre og lærer nye ting.

FAGLIGHET

Faglighet i lærerutdanninga handler både om å kunne selve faget du skal undervise i, altså kunnskap i utdanningsfaget, og det som kalles *fagdidaktikk*, undervisningslære for hvert enkelt fag. I fagdidaktikk inngår spørsmål som er viktige for valg av lærestoff og for undervisning og læring i faget. I grunnskolelærerutdanninga er kunnskap i selve faget og fagdidaktikk koblet sammen slik at vi ikke skiller mellom disse i den daglige undervisningen. Lenger ut i boka kommer vi tilbake til fagene du kan velge, og

hvordan du kan tenke for å velge nettopp de fagene som du vil trives med å undervise.

Etter en femårig master i lærerutdanning har du et godt grunnlag for å bli den gode læreren du ønsker å bli. Og samtidig vil samfunnet og skolen være i stadig endring, og det er noe av det som er spennende og utviklende ved å velge læreryrket. Bare les hva Thomas sier om dette:

Selv om jeg er i gang med en lærerutdanning og har en planlagt sluttdato, så tror jeg ikke at jeg noen gang kan si meg ferdig utdannet som lærer. Nye måter å forstå barn og unge på, nye undervisningsmetoder, nytt fagstoff og nye utfordringer i samfunnet bidrar til at læreren må være en dynamisk rollemodell.

Ine har også noen tanker og forventninger:

Jeg tror at det å bli lærer i dagens og framtidens samfunn krever at en er «på» 24 timer i døgnet, 7 dager i uken; trender, teknologi, slang, mote, kroppsideal og egentlig alt som snurrer rundt en ungdom, endrer seg på et knips. Når min generasjon gikk med hårstrikk rundt ankelen i 2–3 år fordi det var kult, vil dette tilsvare kanskje 2–3 måneder for dagens generasjon. Input fra sosiale medier og en verden som er stort preget av globalisering, bidrar til denne endringen.

For å oppsummere kan vi si at en god lærer har omsorg for sine elever, evner å formidle på en god måte, behersker kommunikasjon og har god relasjonskompetanse. Sist, men ikke minst – en god lærer har gode kunnskaper i fag og kan legge til rette for barn og unges læring. Hvordan lærerutdanninga skal bidra til at du kan bli en slik god lærer, skal du få vite mer om i neste kapittel. Men først et råd fra lærerstudenten Randi – et råd som handler om først og fremst å være seg selv:

Ikke prøv å være den læreren du elsket i 5. klasse. Vi har alle hatt den læreren som vi synes er kjempegod, kanskje til og med den læreren som gjorde at du også startet i lærerutdanninga. Men for å bli en god lærer må man være seg selv og stå trygt i det. De tingene som gjorde nettopp din drømmelærer til en drømmelærer, var hans personlige preg, og det vil du aldri klare kopiere.

